FRANC. ERN. BRUCKMANNI, MED. DOCT. ACAD. CÆSAR. NAT. CUR. ET SOC. REG. PRUSS. SCIENT...

11

FRANC. ERN. BRVCKMANNI
MED. DOCT. &c.
EPISTOLA ITINERARIA XI.
DE
QVIBVSDAM FIGVRATIS HVNGARIAE LAPIDIBVS

AD

VIRVM EXCELLENTISSIMVM, CONSVLTISSIMVM, ATQVE DOCTISSIMVM DOMINVM,

DOMINVM

AVGVST IOH. HVGO,

MED. DOCT.

SAC. REGIAE MAI. MAGNAE BRITANNIAE ET ELECTOR. HANNOVER. CONSILIARIVM SPECTABILEM ET PERSONAE REGIAE ARCHIATRVM DIGNISSIMVM, MEDICVM ET PHYSICVM LONGE CELEBERRIMVM,

FAVTOREM OMNI HONORIS GENERE PROSEQVENDVM.

CVM FIGVR.

WOLFFENBVTTELÆ,
ANNO CHRISTI MDCCXXIX.

Vir Excellentiſſime atque Doctiſſime,
Fautor omni honoris genere maxime colende!

PRæter varia in magno Hungarorum Regno obſervata curioſa & diverſos quoque invenimus lapides figuratos & petrifactos. Vienna Auſtriæ Anno 1723 die 29. Octob. relicta, iter fecimus ad oppidulum Hungaricum & monaſterium Servorum Mariæ, vulgo Servitarum, Loretto dictum; hoc in monte non admodum alto ſitum eſt, Vienna ſeptem milliaria diſtat. In hoc loco primum in ſal Hungarorum foſſile nativum incidimus, quilibet pater familias in ſua domo aſſervabat binos lapides rotundos inſtar parvæ molæ lapideæ, qua ſemen Sinapi cum aceto vel vino in ciborum quorundam condimentum molitur, his mediantibus ſal durum lapideum in fragmenta pulveremque groſſum comminutur; ſunt quoque qui tantum id ſal in mortario contundunt. Lapides mœnium, quibus monaſterium ſupra nominatum cingitur, hinc inde referti ſunt variis cochlearum, concharum, coralliorum aliorumque marinorum corporum petrifactorum innumeris ſpeciebus, imo totus mons, per quem ex dicto loco Eyſenſtadium mille

X 2 paſſuum

paſſuum via profecti ſumus, ex hoc albo lapide infinitis marinis corporibus petrifactis referto, conſtat. Eyſenſtadium eſt oppidulum parvum ſed elegans cum Caſtello Principis Eſterhaſi; in hoc videnda bina admodum magna parieti ad portam appenſa oſſa, gigantum eſſe vulgo perhibentur, ſed revera ſunt oſſa foſſilia Elephantis, qualia & Ed. Brown in Caſtello Schinda Hungariæ obſervavit, vid. ejusd. Itinerarium pag. 166. porro teſta cujusdam teſtudinis marinæ admodum lata & grandis, nec non par aquilarum vivum.

Sempronium, Germanice Oedenburg dictum, quoniam hæc urbs ab Imperator. Carolo M. & Henrico III. ferro & incendiis vaſtata & deſerta reddita fuit, Eyſenſtadio duo milliaria diſtat, ſtatim ante portam hujus loci collis adeſt, in quo plures latomiæ, & in his ſtratum, ferme altitudinis manus, repletum infinitis parvulis petrifactis cochleis, admodum elegantibus, pellucidis, intus cavis, colore albis, ſed admodum teneris & fragilibus, rariſſime ex matrice ſua lapidea ſine fractura eximendis, intermixtæ viſuntur his cochleis innumeræ parvarum concharum triangularium & muſculorum minorum effigies; cum figura Num. VII.

Fig. VII.

In regione vinifera, das Glaſer-Weingebürge vocata & ad hanc urbem pertinente, plures lapidei globuli, brunni coloris, magnitudine nucum avellanarum & juglandium inveniuntur; ſunt nihil aliud, quam pyritæ ferrei, Eiſen-Kieß.

In Armamentario bellico panis petrifactus ſeu artolithus adeſt, ein zu Stein gewordenes Brod/ qualem & in Dom. Sebaſtiani Dopneri, Advocati iſtius loci celeberrimi, muſeo monetario & rerum rariorum curioſarum vidimus. Hic panis potius lapis eſt figuram & formam

panis

by Google

panis externam repræſentans, ein Stein/ der wie ein Stück Brod ausſiehet; quam verus panis petrifactus; de artolitho legendus Valentini in Muſ. Muſeor. Part. II. pag. 27.

Die 1 Novemb. cum Dom. Joh. Chriſtoph. Deckard, Rectore Gymnaſii Sopronienſis dexterrimo, viro docto ſtudiique botanici amatore magno, Croisbachium, quod eſt oppidulum ad lacum Piſonis ſitum, mille paſſuum via profecti ſumus. Optimæ hic loci ſunt lapicidinæ, lapides omnes ex iſtis exciſi coloris ſunt albi, quod ad materiam ex ſabulo albo, arena craſſa & calce quaſi extincta compacti videntur. Hæ lapicidinæ ſunt arcuatæ & fornicatæ; in recto & ad parietes harum concamerationum pendent Pectinitæ, variæ magnitudinis, albiſſimi, ex utraque parte auriti, elegantiſſimi, ſic ſiſtit Fig. VIII. Fig. VIII. Pectiniten omnium maximum cum teſta ſua integra petrifacta non admodum convexa.

Fig X. Pectiniten ſubtiliſſime ſtriatum parvis alis Fig. X. quoque ſtriatis, admodum planum cum teſta ſua.

Fig. XII. XIII Pectinitas minores convexos alatos Fig XII. XIII. cum teſta craſſa petrifacta.

Præter hos & adſunt Oſtracitæ majores & minores Fig. IX. & XI. exhibiti, albi, elegantiſſimi teſta ſua adhuc inſtructi; Fig. IX. XI. cochleæ parvæ lapideæ parum duriores iſtis ſupra deſcriptis Sempronienſibus; Coralſia marina petrifacta varii generis; adinvenimus maſſam lapideam ſubſtantia poroſa & colore proxime accedentem ad oſſa piſcis Sepiæ; Interdum & gloſſopetræ ſeu rectius dentes piſcium petrifacti in his lapicidinis in conſpectum veniunt, de quibus autem tunc temporis præſentes nec ullum ſpecimen accipere potuerimus. Ante paucos annos, ex relatione fide digna Dn Rectoris Deckard, in his lato-

miis integrum ſceleton humanum repertum fuit, lapicidæ haud curioſi iſtud malleis contuderunt, omni opera adhibita fragmentum quoddam oſſis cujusdam lapidei de iſto ſceleto deſumtum accepimus. Oſſa humana, ut & animalium, rariſſime petrifacta, utplurimum calcinata tantum, in terra & rupibus inveniuntur. Felix Maurer in ſeinen beſondern Remarquen der geheimen und groſſen Wunder der Welt pag. 980. mentionem fecit cujusdam humani ſceleti, quod Aquis Sextiis in Provincia Galliæ Anno 1583. in rupe quadam repertum ſit; & Valvaſor in Beſchreibung des Ertz-Hertzogthums Kärndten pag. 167. dicit: Im Jahr 1620. als ein Steinmetz in dem nechſt beym Cloſter St. Paul in Kärndten gelegenen Steinbruch/ zu dieſem Gebäude Steine gebrochen/ hat er mitten in dem Bruch einen natürlichen menſchlichen Cörper/ ſo zu Stein worden/ und Kleider/ auch den Hut/ und um den Hut eine Schnur gehabt/ gefunden. Man hätte geglaubt/ daß dieſe Statua aus Stein wäre gemacht geweſen/ wann der Cörper von Steinmetzen nicht ohngefehr wäre zerbrochen worden/ und man alſo alles Eingeweide und die Inteſtina, mit ihrer natürlichen Farb/ doch alles von Stein/ hätte ſehen können. Sed hæc Valvaſoris relatio magnam requirit fidem. Oſſa foſſilia & coſtas humanas petrifactas in- & extra matricem & lapidem ſitas ex arenariis Eſperſtadienſibus, non procul Querfurtho & Islebia notis, in noſtra rerum petrifactarum collectione aſſervamus.

Ad Sempronium interdum & lithoxyla ſeu ligna in
Fig. I. lapidem indurata obvia ſunt, fruſtulum Fig. I. expreſſum dono accepimus a ſupra jam laudato Dom. Rect. Deckard, adeo durum, ut inſtar Iaſpidis polituram admittat, coloris brunni; nominato Dn. Rectori hoc lignum in uſu eſt, inſtar cotis, ad acuenda ſcalpella libraria; fruſtulum alterum

Fig. II.

Fig. II æri inciſum colorem habet ex albo luteum, forſan Fig. II.
de pyro petrifacto deſumtum? admodum ponderoſum durumque, ligni ſtructura & facies, ductus, circuli admodum eleganter in eo adhuc conſpicui.

Non procul a Neoſtadio, vulgo Wiener Neuſtadt/ urbe eleganti & munita, quatuor Sempronio milliaria diſtante, ad fines Styriæ ferme ſita, terra pellucida effoditur pro coquendis ex iſta vaſis pulcherrimis, illi, quæ Porcellana audit, ſimilis. vid. de hac Rauch, Prof. Med. Viennenſ. Oratio de ſalubritate Auſtriæ. pag 23.

In via ad thermas Badenſes ad pagum Matzendorff dictum, dimidio milliari Neoſtadio diſtantem in agro quodam cochleam iſtam peculiarem petrifactam, quam figura III. viſui offert, invenimus, præter hanc autem Fig. III.
nobis per horam ſedulo quærentibus nullum corpus marinum lapideam metamorphoſin paſſum obvium factum fuit. In caſtello imperiali Laxemburg olim Lachſendorff vocato, in fornice portæ majoris ſuſpenſæ hæret coſta gigantis cujusdam duas cum dimidia ulnas longa cum antiquo & obſoleto iſtius hominis permagni gladio venatorio, vulgo Hirſchfänger/ quarta centenarii parte ponderoſiori; ſed accurate inſpecta coſta non hominis ſed piſcis Ceti os fuit incurvatum extusque convexum. vid. quoque Ed. Browns Itinera pag. 166. it. 255.

Fig V. & VI. repræſentant turbines & cochleas mi- Fig V. VI.
nores albas calcinatas, quas thermæ Groſs-Waradeinenſes cum aqua ſimul eructant, imo tota quoque vicinia circa hæc balnea in terra iſtis repleta eſt, quæ facili negotio copioſe effodiuntur; non autem ſunt petrifactæ, ſed ſaltem ad albedinem calcinatæ, cavitates earum terra nigra repletæ exiſtunt.

Fig. IV. eſt elegantiſſimus cochlites, brunni colo- Fig IV.

ris

ris & duriſſimus ex Tranſylvania, ſpecialiorem autem locum natalem expiſcari non potuerimus. Sunt & in Hungaria & Tranſylvania obvii nobis facti Echinites pileatus corneus luteus ex montibus Carpathicis; lentes lapideæ in matrice ex Comitatu Liptovienſi, quæ autem oculo armato accurate conſideratæ nihil aliud ſunt, quam parvæ conchulæ bivalves rotundæ ex utraque teſta parum convexæ & ſubtiliſſime ſtriatæ, quæ tenues ſtriæ ob ſubtilitatem oculo vix nudo conſpiciuntur; Bellaria lapidea candida ex ſtalactite in Antris Draconum ejusdem Comitatus concreta; lapides nummales, qui, ad quæ corpora petrifacta ſint referendi, nondum ſatis inter curioſos conſtat. Nec dubitamus Hungarorum induſtriam adhuc plura, antea non cognita, diluviorum monumenta detecturam, terræque viſceribus, montibus, antris, metallifodinis, lapicidinis &c. eruturam Sed nimium Te, Vir Excellentiſſime, detineo; interea Deum oro, ut quam diutine lætus interſis populo Aſclepiadeo, meque Tuo favore dignari pergas. Wolffenbutt.

d. 1. Auguſt. 1729.

99 850137

XI
VII
X
IX